

Aspecte socio-demografice privind populația ucraineană din nord-vestul României în secolul XX

Irina Liuba Horvat

În zona de nord-vest a României, populația ucraineană locuiește compact în satele de munte ale județului Maramureș: Poienile de sub Munte, Ruscova, Repedea, Bistra, Valea Vișeului, Crasna, Rona de Sus, Craciunești, Remeți, și în sate mixte Bocicoiu Mare, Lunca la Tisa, or. Sighet, Costui, Vișeu de Sus (Vaser) etc .

În Maramureș satele cu populație majoritară ucraineană sunt atestate documentar în sec. al XIV-lea odată cu satele românești, de exemplu: primul document găsit care vorbește despre Poienile de sub Munte corespunde anului 1353. Pe locul unde se află biserica veche se crede că a fost o mică poieniță, unde s-au așezat primii locuitori ai comunei. Mai întâi, așezarea a fost denumită „Brouvar Rowzkopolana lui Dragoș”. Huțulii de pe meagurile Galіției, au fost primii locuitori ai satului. Biserica de lemn, ucraineană, cu hramul „Schimbarea la Față” datează din anul 1788; Comuna Bistra este atestată documentar în anul 1411, în Diploma regelui Ungariei, Robert. Comuna Repedea este atestată documentar, printr-un hrisov, scris în slava veche, din anul 1350. Hrisovul a fost găsit în vechea biserică din lemn, construită în stilul maramureșean în anul 1413, biserică care nu mai există din cauza faptului că în urma unei ierni grele, în deceniul șase al secolului trecut s-a prăbușit, iar patrimoniul ei de o inestimabilă valoare se află în prezent în București. În hrisov se menționează că pe acest teritoriu a fost găsit un grup de oameni păstori-crescători de animale, de origine slavă, printre care s-a identificat și un locuitor cu numele de Krevan care avea o casă din lemn în partea de nord a localității, etc.

Pe teritoriul județului Satu Mare, primele grupuri de ruteni (ucrainieni) au apărut între anii 1336–1351. Inițial așezați în părțile deluroase ale regiunii sătmărene au coborât apoi înspre sud-vest. Pe baza listelor de iobagi, se constată că primul val de ucrainieni din secolul XIV era doar o parte infimă ca număr față de cel din secolele XVII–XVIII: de exemplu, în anul 1565–1574 erau 61 capi de familie slavi, iar în 1775–198 capi de familie slavi. În decurs de două secole, așadar, numărul ucrainenilor a crescut în zonă de 13 ori.

Din localitățile în care a fost atestată populație slavă la începutul secolului XIX, astăzi în unele nu mai există nici un locuitor ucrainean, în schimb, etnici ucraineni au emigrat din Ucraina și Maramureș, formând noi comunități de tip colonii. În secolele trecute, satele care erau populate, parțial, de ucraineni sunt următoarele: Bocicău, Tarna Mare, Tarna Mică, Porumbești, Valea Seacă, Turulung, Bercu, Peleş, Lazuri, Halmeu, Botiz, Mesteacăn, Cidreag. Localitățile în care astăzi nu se mai află etnici ucraineni sunt: Peleş, Turulung, Tarna Mică, Valea Seacă, Halmeu, Mesteacăn. Satele în care au apărut noi "colonii", în secolul XX, sunt: Micula, Păulian, Decebal, Dacia, Traian, Dumbrava, Ciuperceni, Agriș, Livada, Drăgușeni, Gelu. Cea mai mare comunitate de etnici ucraineni, cercetată în mod special în această primă etapă, este în satul Micula: aproximativ 500 de locuitori.

În satele Micula, Ciuperceni, Dumbrava, ucrainenii au venit în secolul XX, după al doilea război mondial, din sate ucrainene din Maramureș (Poienile de sub Munte, Ruscova, Repedea, Crasna, Rona de Jos), iar în Tarna Mare–cătunul Văgaș, primele familii de ucraineni au venit aproximativ acum 200 de ani, din zona Hustului–Ucraina, pentru munci forestiere.

TABEL № 1. Numărul populației ucrainene conform recensămintelor organizate în: 1930, 1956, 1966, 1977, 1992, 2002

Județe/Anii	1930	1956	1966	1977	1992	2002
Maramureș	19.249	25.435	29.060	32.723	36.653	34.027
Satu Mare	3.439	483	905	1.146	1.320	1.556
Total (România)	45.875	60.479	54.705	55.510	65.472	61.098

Potrivit datelor din tabelul nr. 1, se observă că, pentru România cel mai mare număr de ucrainieni a fost înregistrat cu ocazia recensământului din 1992, când a fost declarați 65.472 de locuitori de etnie ucraineană. La polul opus se încadrează recensământul din 1930, când populația ucraineană, de pe teritoriul României, a fost de 45.875 locuitori. Aceeași curbă ascendentă se remarcă și la nivel regional, pentru județul Maramureș, unde cel mai mic număr de ucraineni a fost înregistrat în 1930 (19.249), iar cel mai mare în 1992 (36.653). Se observă că, atât pentru întregul teritoriu al României, cât și pentru județul Maramureș, numărul locuitorilor ucraineni scade în intervalul 1992–2002. Acest lucru se datorează migrației muncii în străinătate sau plecării lor în zona Banatului și a Sătmarului. Lucru este ușor de verificat și din analiza datelor din tabel, unde se observă că pe teritoriul județului Satu Mare, numărul ucrainenilor a crescut în perioada 1992-2002 cu 236. Mai trebuie menționat faptul că, în Satu Mare, pe lângă localitățile Micula și Dacia, Păulean, Traian, și alte așezări au început să fie populate de etnici ucraineni. Pentru județul Satu Mare, situația este total diferită față de cea a întregului teritoriu al României și a județului Maramureș, pentru că numărul etnicilor ucraineni scade începând din 1930, când s-au înregistrat 3.439 ucraineni, iar la recensământul din 1956 s-au numărat doar 483. Între 1956 și 1977, numărul lor crește cu 663 de persoane, fapt explicabil și prin stabilirea de noi familii ucrainene din Maramureș, dar și prin creșterea natalității în rândul familiilor ucrainene din cauza aderării lor la culturi neoprotestante (informator Hărăzdac Ana, 70 de ani, Micula).

Ar mai trebui adăugat faptul că există o mare diferență între numărul populației ucrainene din Maramureș și cel din Satu Mare, în primul județ fiind mult mai mulți ucraineni, multe sate fiind enclave, atestate documentar, chiar din secolul XIV.

Tabel № 2. Componenta etnică a populației din orașele județului Maramureș și Satu Mare în urma recensământului populației din 2002.¹

Comunele județului	Numărul populației stabile	Români	Maghiarii	Ucraineni	Ruteni	Rromi	Nemți	Alții	Nedecarați
Municipii și orașe (total)	268 277 (52,6%)	224 526 (83,7%)	35 815	1.964 (0,73%)	56 (0,02%)	3 636	1 879	388	13
Municipiul Sighetu Marmației	41 219	32 867	6 513	1 225 (2,97%)	10 (0,02%)	448	101	53	2
Municipiul Baia Mare	137 921	114 213	20 459	351 (0,25%)	46 (0,03%)	2 092	475	275	10
Oraș Vișeu de Sus	16 879	14 878	530	274 (1,62)	0	70	1 113	14	0
Oraș Baia Sprie	16 609	12 469	3 441	45 (0,27)	0	576	55	22	1
Oraș Seini	10 105	8 083	1 780	33 (0,33%)	0	141	61	7	0
Oraș Borșa	26 984	26 263	522	21 (0,07%)	0	115	49	14	0
Oraș Cavnic	5 205	4 205	911	14 (0,27%)	0	54	18	3	0
Oraș Târgu Lăpus	13 355	11 548	1 659	1	0	140	7	0	0

¹ Tabel întocmit conform materialului statistic : Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuințelor (2002). Populația stabilă după etnie.

Județul Maramureș (total)	510 109* (100%)	418 405 (82,02%)	46 291	34.026 (6,67%)	56 (0,01%)	8 913	1 954	445	19
----------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------	--------	---------------------------------	-----------------------------	-------	-------	-----	----

Pentru orașele din județul Maramureș, populația ucraineană reprezintă doar 0,73%, adică un număr de 1.964 de locuitori. Dintre aceștia, marea majoritate trăiesc în Sighetu Marmăției (1.225). Cei mai puțini trăiesc în Târgul Lăpuș, unde, la recensământul din 2002, doar o persoană s-a declarat ca fiind de etnie ucraineană. În reședința de județ, orașul Baia Mare, trăiește un număr de 351 (0,25%) ucraineni. În ceea ce privește populația ruteană, pentru județul Maramureș, au fost înregistrate doar 56 de persoane care și-au declarat această etnie. Dintre aceștia, 46 trăiesc în Baia Mare și 10 în Sighetu Marmăției.

Aceste date contrazic în mod categoric discursurile pompoase ale liderilor mișcării rusenismului mondial privind existența în România a unui număr de 30.000 de rusini.² Astfel, Pavel Robert Magoci, în lucrarea „Poporul de nicăieri: istoria în imagini a rutenilor carpațici” identifică pe hartă, într-un mod nejustificat, care nu își găsește corespondență în realitate, teritoriul locuit de rusini în județul Maramureș, amintind un număr de aproximativ 34.000 de persoane, „rusini”(ruteni). Subliniem din nou: recensământul din 2002 a fixat foarte clar - 257 de rusini în toată România³.

Din rândul acestora, așa cum observăm în tabele, doar 56 de persoane corespund ideologiei rusenismului (rutenismului) în județul Maramureș și 19 pers. în județul Satu Mare.

Conform opiniei noastre, în această situație este dezirabilă o chestionare a populației din Maramureș, precum și efectuarea unor cercetări etnologice de teren. Experiența noastră în urma acestor cercetări a confirmat faptul că populația satelor s-a identificat ca ucraineană, mai mult decât atât, populația spune că nu există identitate rusină (ruteană), „nu știu despre ea”. Aceași situație este confirmată și de recensământul populației din 2002.

Interesant este faptul că din 56 de rusini (ruteni) din întreg județul Maramureș, 46 de rusini locuiesc la Baia Mare, 10 la Sighetu Marmăției (vezi tab. №2). Din 46 de rusini din Baia Mare, doar 34 declară limba rusina (ruteană) ca maternă, iar din 10 rusini din Sighetu Marmăției, doar 2 persoane consideră limba rusina ca limbă maternă (vezi tab. №3). Mai mult, dacă răsfoim publicația editată de Uniunea culturală a rusinilor din România (președinte Gheorghe Firțac) și studiem limba în care aceasta este redactată, putem constata clar că revista este scrisă în limba ucraineană⁴.

Astfel, apare o a doua coliziune – care reprezintă fiasco-ul identității ruse (rutene).

Tabel № 3. Componenta lingvistică a populației orașelor județului Maramureș în urma rezultatelor recensământului din 2002⁵

Populația orașelor	Numărul populației/ Lingvistic	Româna	Maghiar a	Ucraine ana	Ruteana	Rroma	Germana	Altele	Nedeclar ata
Municipii și orașe (total)	268 277 (52,6%)	228 926 (85,33%)	34 623	1 536 (0,57%)	36 (0,01%)	1 533	1 412	198	13
Municipiul Sighetu	41 219	33 442	6 415	975 (2,36%)	2 (0,004%)	305	50	28	2

*Observație: Materialele statistice: „Recensământul Populației și Locuințelor 18 martie 2002. Vol. IV. Structura etnică și confesională” comparativ cu datele de la Direcția de statistică - Baia Mare ne arată cifra de 510.100 pers.; din care ucraineni 34.027 pers.; de aceea în tabelul № 9 apare 1 persoană în plus, comparativ cu datele din tabelele arătate mai sus.

² Magoci Pavlo Robert. Poporul de nicăieri: Istoria în imagini a rutenilor carpațici. – Ujgorod: Editura lui V. Padeac, 2007. – p. 8, 11.

³ Traista M.. Rusinii – decoratie falsă pe scena politică a Europei Centrale // Curierul ucrainean – 2007. - № 7-8 aprilie). – P. 10; Traista M. Pseudocongresul rutenilor // Curierul Ucrainean. – 2007. – Iulie. – Seria noua, nr. 99-100. – P. 9.

⁴ Vezi ca exemplu: Firțac G. Declarația politică a uniunii culturale a rutenilor din România // Credința Rusină. – 2003. – Nr. 5, ianuarie-martie. – P. 3..

⁵ Tabel întocmit conform datelor statistice: Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuințelor (2002). Populația stabilă după limbă maternă.

Marmației									
Municipiul Baia Mare	137 921	116 821	19 686	254 (0,18%)	34 (0,02%)	733	241	141	11
Oraș Vișeu de Sus	16 879	15 031	529	232 (1,37%)	0	45	1 035	7	0
Oraș Baia Sprie	16 609	13 059	3 299	39 (0,23%)	0	167	34	11	0
Oraș Seini	10 105	8 175	1 761	6 (0,05%)	0	141	20	2	0
Oraș Borșa	26 984	26 389	445	14 (0,05%)	0	102	26	8	0
Oraș Cavnic	5 205	4 314	868	14 (0,27%)	0	4	4	1	0
Oraș Târgu Lăpuș	13 355	11 695	1 620	2 (0,01%)	0	36	2	0	0
Județul Maramureș (total)	510 109 (100%)	425 558 (83,42%)	44 906	33 505 (6,56%)	36 (0,007%)	4 381	1 476	234	13

Tabel №. 4 Dinamica și numărul populației pe comune ale județului Maramureș, în localități cu populație ucraineană compactă .⁶

Comune: Anii recensământelor populației	1930		1956		1966		1977		1992	
	Toatal:	Din ei ucraineni	Total	Din ei ucraineni	Toal:	Din ei ucraineni	Total:	Din ei ucraineni ⁹	Toatal:	Din ucraineni
Bistra	1 922	1 399	4 424	3 950	5 473	4 811	5 062	4 606	4 902	4 40
Bocicioiu Mare	4 662	2 177	3 612	2 505	4 035	2 566	4 585	2 826	4 681	2 92
Rona de sus	4 154	2 385	4 331	3 422	4 773	3 885	5 124	4 346	4 982	4 35
Poienile de sub Munte	5 644	4 750	6 298	6 081	7 651	7 086	8 776	8 357	10 561	10 2
Repedea	1 743	1 480	2 877	2 843	3 400	3 262	4 074	3 938	4 853	4 76
Ruscova	3 158	2 045	3 164	2 944	3 741	3 500	4 324	4 072	5 183	4 91
Remeți	2 544	1 385	2 602	1 853	2 741	1 973	3 003	2 280	3 241	2 55
Toate:	23 827	15 621	27 308	23 598	31 814	27 083	35 148	30 425	38 403	34 1

Cu ocazia recensământului din 1930, pentru comunele din județul Maramureș, au fost înregistrați 15.621 de ucraineni, dintr-un total de 23.827 de locuitori. Cel mai mare număr al acestora a fost remarcat în comuna Poienile de sub Munte și anume 4.750, dintr-o populație totală de 5.644 de locuitori. La Remeți, situația este inversă, adică aici s-a înregistrat cel mai mic număr de ucraineni, și anume 1.385, dintr-o populație totală de 2.544.

La recensământul din 1956, se observă o creștere a populației totale ucrainene din comunele locuite compact, și anume, acum au fost înregistrați 23.598 de ucraineni, față de 15.621, înregistrați la recensământul precedent. În continuare, Poienile de sub Munte reprezintă comuna cu cel mai mare număr de ucraineni: 6.081, dintr-un total de populație de 6.298 de locuitori. Explicația acestui fapt este

⁶ Cureleac Vasile. Ucrainenii Maramureșului Românesc– Lvov: Tipografia LNU „Ivano-Franco”, 2001. – P. 50, 163.

simplă, și anume crește natalitatea, familiile fiind mari de 7-11 copii. Un alt motiv este și faptul că existe foarte puține căsătorii mixte din punct de vedere etnic, deoarece este un sat muntos cu populație compactă ucraineană care preferă formarea de familii cu membrii de aceeași etnie. Și în această perioadă, Remeți prezintă cel mai mic număr de ucraineni: 1.853. dintr-un total de 2.602 locuitori. Trebuie remarcat faptul că la Bistra crește foarte mult numărul populației totale și, implicit, al ucrainenilor. Această majorare se datorează creșterii sporului natural al populației care are o evoluție ascendentă datorită dezvoltării economice a comunei.

Nu aceeași este situația pentru comuna Bocicoiu Mare, unde se remarcă o scădere drastică a populației totale: de la 4.662 de locuitori, ea a scăzut la 3.612. Contrar acestei evoluții descendente a populației totale, numărul ucrainenilor de aici crește de la 2.177 la 2.505. Acest lucru se explică prin faptul că populația de alte etnii decât cea ucraineană părăsește localitatea, ea fiind înlocuită de ucraineni care se stabilesc aici.

În 1966, se menține aceeași situație ca și la recensămintele anterioare în ceea ce privește localitatea cu cel mai mare număr de ucraineni, și anume Poienile de sub Munte, unde au trăit compact 7.086 ucraineni, dintr-o populație totală de 7.651 de locuitori. La polul opus se situează tot localitatea Remeți cu 2.741 locuitori, dintre care 1.973 sunt ucraineni. Se poate observa că populația totală, dar și cea ucraineană are o evoluție ascendentă pentru intervalul de timp 1956–1966.

Cu ocazia recensământului din 1977 se remarcă aceeași evoluție de creștere numerică a populației înregistrată la recensământul anterior pentru comunele cu populație ucraineană compactă din județul Maramureș. Poienile de sub Munte se mențin pe primul loc în ceea ce privește numărul populației totale, dar și al populației ucrainene, iar Remeți reprezintă comuna cu cel mai mic număr de etnici ucraineni, dar și de locuitori, în general.

Potrivit datelor adunate în cadrul recensământului din 1992, se remarcă o creștere a numărului total de ucraineni din județul Maramureș, acesta fiind de 34.142, dar și o creștere spectaculoasă a numărului de etnici ucraineni locuitori ai comunelor maramureșene compacte ucrainene. Poienile de sub Munte se mențin pe primul loc cu o populație ucraineană de 10.240 de locuitori, iar Remeți se situează, la fel ca și în anii precedenți, pe ultimul loc cu un număr de 2.553 de locuitori ucraineni. O explicație ar fi faptul că aici s-au înregistrat multe căsătorii mixte cu români și maghiari, mulți dintre ucraineni (generația tânără), pierzându-și identitatea etnică și lingvistică. Trebuie să subliniem faptul că în cazul comunei Bistra numărul total al populației scade cu 160 de locuitori, fenomen remarcat și în cazul populației ucrainene, care cunoaște o evoluție descendentă, numărul lor fiind mai mic cu 204 față de recensământul anterior. Acest fapt se poate explica prin migrația muncii din zona rurală în cea urbană, dar și în Banat, Satu Mare sau în Occident. Situația se menține și pentru recensământul din 2002, când au fost înregistrați, în Bistra, doar 4.021 de ucraineni. Și această diminuare a numărului ucrainenilor poate fi explicată prin fenomenele prezentate mai sus.

Tabel № 5. Componenta etnică a populației rurale din Maramureș conform rezultatelor recensământului populației din 2002.⁷

Comunele județului	Numărul populației Limba	Români	Maghiari	Ucraineni	Ruteni	Rromi	Germani	Alții	Nedeclarați
Comune (total)	241 832 (47,4%)	193 879 (80,17%)	10 476	32 062 (13,26%)	0	5 277	75	57	6
Repedea	4 761	87	7	4 650 (97,7%)	0	15	1	1	0
Poienile de Sub Munte	10 033	256	61	9 696 (96,64%)	0	2	8	10	0
Ruscova	4 854	161	3	4 578 (94,3%)	0	109	3	0	0

⁷ Tabelul a fost întocmit conform datelor statistice: Direcția Județeană de Statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuințelor (2002). Populația stabilă după etnie.

Bistra	4 423	399	3	4 021 (90,91%)	0	0	0	0	0
Rona de Sus	4 698	207	421	4 062 (86,46%)	0	0	5	3	0
Remeți	3 058	399	382	2 260 (73,9%)	0	14	3	0	0
Bocicoiu Mare	4 468	1 447	371	2 639 (59,06%)	0	1	5	5	0
Cămpulung la Tisa	2 484	425	1 964	23 (0,92%)	0	67	2	3	0
Rona de Jos	2 110	2 069	2	18 (0,85%)	0	21	0	0	0
Ocna Sugatag	4 207	3 710	403	14 (0,33%)	0	76	3	1	0
Sarasău	2 416	2 335	14	12 (0,5%)	0	52	2	1	0
Ulmeni	7 153	4 215	1 812	11 (0,15%)	0	1 113	1	1	0
Săpanța	3 267	3 240	2	8 (0,24%)	0	17	0	0	0
Petrova	2 693	2 658	4	7 (0,25%)	0	24	0	0	0
Leordina	2 593	2 584	1	7 (0,27%)	0	0	0	1	0
Barsana	6 352	6 342	4	6 (0,1%)	0	0	0	0	0
Vadu Izei	2 856	2 849	1	6 (0,21%)	0	0	0	0	0
Vișeu de Jos	5 282	2 197	2	6 (0,11%)	0	75	1	1	0
Tăuții-Măgheraș	6 713	5 660	968	4 (0,05%)	0	70	7	4	0
Sisești	5 479	5 457	13	4 (0,07%)	0	0	5	0	0
Calinești	3 410	3 404	2	4 (0,11%)	0	0	0	0	0
Recea	5 591	5 255	253	3 (0,05%)	0	77	2	1	0
Baiut	2 699	1 620	1 066	2 (0,07%)	0	1	9	1	0
Giulești	3 366	3 359	1	2 (0,05%)	0	4	0	0	0
Remetea Chioarului	3 003	2 405	431	2 (0,06%)	0	164	1	0	0
Salsig	3 176	3 025	13	2 (0,06%)	0	136	0	0	0
Săliștea de Sus	5 196	5 185	3	1	0	7	0	0	0
Satulung	5 409	4 555	110	1	0	739	1	1	2
Suciu de Sus	6 222	5 979	145	1	0	97	0	0	0
Somcuta Mare	7 708	6 810	167	1	0	722	3	5	0
Rozavlea	6 124	6 111	0	1	0	11	1	0	0
Poienile Izei	1 028	1 027	0	1	0	0	0	0	0
Moisei	9 023	9 011	4	1	0	0	7	0	0
Grosi	2 533	2 508	24	1	0	0	0	0	0
Dumbravița	4 499	4 479	8	1	0	11	0	0	0
Budești	3 470	3 466	3	1	0	0	0	0	0
Boiu Mare	1 276	1 274	0	1	0	0	0	1	0
Bogdan Voda	3 411	3 403	2	1	0	0	0	5	0

Băita de Sub Codru	1 919	1 897	2	1	0	19	0	0	0
Ardusat	2 543	2 518	16	1	0	8	0	0	0
Copalnic-Mănăstur	5 838	5 584	22	1	0	227	1	1	2
Județul Maramureș (total)	510 109 (100%)	418 405 (82,02%)	46 291	34 026 (6,67%)	56 (0,01%)	8 913	1 954	445	19

Tabelul numărul 5 prezintă situația populației din mediul rural al județului Maramureș potrivit recensământului organizat în anul 2002. Este prezentat numărul populației ucrainene atât în satele compact ucrainene, cât și în satele românești. Se observă că pentru satele compact ucrainene, comuna Poienile de sub Munte este locuită de cel mai mare număr de etnici ucraineni (9.696), iar Remeți reprezintă comuna cu cel mai mic număr de ucraineni (2.260). Se observă faptul că cu cât ne îndepărtăm mai mult de zona compact ucraineană, cu atât numărul acestora scade, în multe sate românești fiind declarați ucraineni doar câte o persoană. Foarte mulți dintre cei care părăsesc satele compact ucrainene și se stabilesc în alte regiuni își pierd identitatea etnică și se integrează în mod natural în comunitatea românească sau în cea maghiară. Aceasta și datorită faptului că își schimbă mediul lingvistic. Neavând cu cine comunica în limba maternă, biserica, învățământul și relațiile interumane desfășurându-se în limba română sau maghiară, ucrainianul își pierde treptat identitatea lingvistică și cea etnică.

Se observă că, în ceea ce privește populația ruteană, în mediul rural maramureșean, aceasta este inexistentă. Faptul este explicabil că nu se face diferență între ucrainean și rutean, pentru locuitorii satelor ucrainean și rutean (rusin) însemnând același lucru, așa cum s-a explicat și în rândurile de mai sus.

Coroborând datele din tabelul nr 2 și tabelul nr. 5, observăm că în mediul urban maramureșean se declară ruteni doar 56 de persoane, dintre care 46 locuiesc în Baia Mare și 10 în Sighetul Marmăției, iar în mediul rural nici una. Explicația acestui fenomen se regăsește în interpretările de la tabelele nr 2, 3.

Tabel № 6. Componența confesională a populației județului Maramureș, conform rezultatelor recensământului populației din 2002⁸

Numărul total al populației		Ortodoxă	Romano-catolică	Greco-catolică	Reformată	Penticostală	Adventistă de ziua a șaptea	Baptista	Altele (altă religie, ateism, nedeclar)
Municipii și orașe (total)	268 277	198 260	25 843	14 011	14 920	6 742	757	1 795	5 949
Comune (total)	24 1832	199 439	4 493	14 171	5 888	8 926	2 886	740	5 289
Total	510 109	397 699	30 336	28 182	20 808	15 668	3 643	2 535	11 238

Pentru întreg județul Maramureș, în anul 2002, cel mai mare număr al locuitorilor avea confesiunea ortodoxă, urmată de cea romano-catolică și greco-catolică. În ceea ce privește împărțirea pe medii urban sau rural, putem afirma că numărul romano-catolicilor este foarte mare la oraș, spre

⁸ Tabel întocmit conform datelor statistice: Direcția Județeană de Statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuințelor (2002). Populația stabilă după religie.

deosebire de cel al greco-catolicilor care este la sat. Procentul ortodocșilor este relativ același pentru mediul urban și cel rural. La cultele neoprotestante se observă faptul că cei mai mulți aderenți ai lor sunt în zonele rurale. În acest caz explicația constă și în faptul că mediul urban este mult mai deschis modernizării, culturii și științei spre deosebire de cel de la sat care este mai conservator, mai reticent față de schimbare și față de modernism.

Tabel № 7. Componenta confesională a populației rurale din județul Maramureș, conform recensământului populației din 2002⁹

Comunele	Numărul total	Ortodoxă	Romano-catolică	Greco-catolică	Reformată	Penticostală	Baptistă	Adventistă de ziua a șaptea	Alta r ateii, nedecl
<i>Poienile de Sub Munte</i>	10 033	8 176	62	77	1	1 377	0	318	22
<i>Ruscova</i>	4 854	4 194	2	5	1	550	0	91	11
<i>Repedea</i>	4 761	3 028	1	1	42	1 490	2	155	42
<i>Rona de Sus</i>	4 698	3 427	402	226	11	27	35	9	561
<i>Bocicoiu Mare</i>	4 468	3 430	378	368	14	25	6	21	226
<i>Bistra</i>	4 423	4 160	0	81	1	4	0	75	102
<i>Remeți</i>	3 058	2 281	249	133	33	31	0	138	193
<i>Câmpulung la Tisa*</i>	2 484	555	313	353	1 108	1	1	41	112

Din punct de vedere confesional, potrivit datelor din tabelul de mai sus, majoritatea ucrainenilor din comunele cu populație compact ucraineană din județul Maramureș este de religie ortodoxă. Urmează apoi confesiunile penticostală și adventistă. Așa cum am arătat și în rândurile de mai sus, foarte mulți ucraineni maramureșeni au aderat la culturile neoprotestante, în speță la penticostalism și adventism. Serviciul religios din cadrul bisericilor neoprotestante se oficiază doar în limba română, motiv pentru care se pierde treptat identitatea lingvistică. Nu același lucru se poate spune despre serviciul religios ortodox care, în aceste localități, se desfășoară în limba ucraineană, contribuind la păstrarea și transmiterea identității etnice și lingvistice ucrainene.

Un caz aparte al situației confesionale îl întâlnim în localitatea Câmpulung la Tisa, unde există o mare comunitate de greco-catolici (353 pers.). Pe baza interviuării respondenților (în cadrul cercetării etnografice de teren) a rezultat că serviciul religios se face în paralel în limbile română, maghiară, ucraineană, iar în mediul lingvistic maghiar se colindă în limba ucraineană¹⁰.

Cercetările etnologice efectuate de către Muzeul Județean Satu Mare, precum și studiul locuitorilor din teritoriul supus cercetării atestă faptul că ucrainenii, trecând la identitatea neoprotestantă, își pierd specificul etno-cultural. Are loc trecerea la slujba religioasă în limba română, se pierde tradiția populară, culturală și spirituală; „ucrainenii-pocăiți” se separă de esența principală a ucrainității din regiune. Ca urmare, „dreiful” identității confesionale naște tendințe asimilative în mediul ucrainismului local.

Populația de confesiune reformată sau romano-catolică nu este de etnie ucraineană, ea fiind maghiară sau germană (în cazul romano-catolicilor). Populația ucraineană are doar confesiune ortodoxă, penticostală, adventistă sau greco-catolică.

⁹ Tabel întocmit conform datelor statistice: Direcția Județeană de statistică (Baia Mare). Județul Maramureș. Recensământul populației și al locuințelor (2002). Populația stabilă după religie.

* Notă: exemplul comunei Câmpulung la Tisa. Se arată din perspectiva faptului că, etnia ucraineană este maghiarizată și datorită faptului că aici există o identitate confesională greco-catolică.

¹⁰ Cercetarea etnografică de teren, autor: interviu realizat la 17.08.2007: Respondent Bobota Irina (anul nașterii 1935), Câmpulung la Tisa, județul Maramureș.

Pentru județul Satu Mare nu vor fi interpretate date comparative pe localități pentru recensămintele din 1930, 1956, 1966, 1977 și 1992 deoarece în această regiune nu există sate compacte de ucraineni, prezența acestora în localitățile sătmărene fiind destul de redusă, în această perioadă, ei fiind semnalati în Micula, Doba, Botiz, Moftin, etc. Sunt veniți din Maramureș, cu preponderență din localitățile Poienile de sub Munte, Repedea, Crasna, Ruscova, etc.

Cel mai mare număr al populației ucrainene a fost înregistrat în 1930 (3.439), el scăzând în mod spectaculos până în 2002. Acest lucru se datorează:

- Integrării treptate în masa populației majoritare românești;
- Migrației muncii înspre Occident;
- Migrației spre Ucraina: exemplu–satul Raț, din zona Tășnad, în 1936, într-o singură noapte locuitorii au plecat în Slovacia sau în Ucraina (**informator**)

La recensământul din 2002, pentru județul Satu Mare, s-au înregistrat 1.556 de ucraineni, adică 0,42% din totalul întregii populații. Dintre aceștia, doar 318 trăiesc în mediul urban, dintre care 271 în orașul Satu Mare, 24 în Carei, 12 în Negrești Oaș, 11 în Tășnad. Majoritatea celor care se declară ucraineni se concentrează în orașul Satu Mare. Realitatea este puțin diferită față de aceste date, pentru că o mare parte a ucrainenilor se declară români, mai ales cei care sunt membrii ai unor familii mixte. Acest fapt se datorează și schimbării mediului lingvistic, lipsei învățământului în limba maternă, a relațiilor interumane desfășurate în limba română, etc.

Tabel № 8. Componența etnică a populației urbane a județului Satu Mare conform recensământului populației din 2002.¹¹

Comunele județului	Numărul populației stabile	Români	Maghiari	Ucraineni	Ruteni	Rromi	Nemți	Alții	Nedeclarați
Municipii și orașe (total)	161 722	94 487 (58,42%)	62 016 (38,34%)	318 (0,2%)	9	2 4121	1 455	1 002	28
Municipiul Satu Mare	115 142	66 638	45 287	271	8	1 115	1 110	691	22
Municipiul Carei	23 182	9 634	12 596	24	1	385	282	254	6
Oraș Negrești Oaș	13 870	13 194	553	12	0	72	13	26	0
Oraș Tășnad	9 528	5 021	3 580	11	0	840	50	26	0
Județul Satu Mare (total)	367 275	216 077 (58,83%)	129 234 (35,18%)	1.556 (0,42%)	28	13 478	3 827	3 048	36

Tabel № 9. Componența etnică a populației rurale din județul Satu Mare conform recensământului populației din 2002.

Comunele județului	Numărul total al populației stabile	Români	Maghiari	Ucraineni	Ruteni	Rromi	Germanii	Alții	Nedeclarați
Comune (total)	205 553	121 590 (59,15%)	67 218 (32,7%)	1 238 (0,6%)	10	11 066	2 372	2 051	8

¹¹ Datele statistice din arhiva personală a președintelui județean al Uniunii Ucrainenilor din România – Filiala Satu Mare: dl. Mihai Macioca. (Satu Mare). Județul Satu Mare. Recensământul populației și al locuințelor (2002). Populația stabilă după etnie.

Andrid	2 681	1 369	1 145	1	0	161	1	4	0
Ardud	6 486	4 025	1 304	10	0	730	288	129	0
Barsau	2 519	2 516	0	2	0	0	1	0	0
Beltiug	3 278	1 234	1 094	18	0	438	280	214	0
Bixad	7 544	7 377	40	2	0	83	3	39	0
Botiz	4 863	2 406	2 236	99	0	105	8	9	0
Craidorolț	2 188	1 256	692	39	0	188	7	6	0
Crucisor	2 541	2 231	78	1	0	200	31	0	0
Culciu	4 013	1 896	1 997	1	0	108	3	8	0
Doba	2 784	1 838	535	136	6	265	3	1	0
Foieni	1 882	53	1 045	1	0	769	0	14	0
Halmeu	7 314	2 696	4 049	2	0	555	11	1	0
Lazuri	5 362	789	4 297	6	1	253	10	6	0
Livada	7 004	2 409	4 221	41	0	317	5	10	1
Micula	3 783	1 454	1 456	621	2	245	2	3	0
Moftin	4 328	2 484	1 377	80	0	207	75	105	0
Odoreu	4 854	3 365	1 300	3	0	168	14	4	0
Orașu Nou	6 862	4 349	2 370	1	0	136	2	4	0
Paulești	4 359	1 888	2 063	5	0	395	5	3	0
Pișcolt	3 263	2 020	796	4	0	433	3	7	0
Sanislau	5 195	1 885	2 830	4	0	345	56	70	5
Săuca	1 468	745	514	1	0	208	0	0	0
Supur	4 677	2 993	1 340	1	0	328	13	2	0
Tarna Mare	3 718	3 333	169	27	0	166	23	0	0
Terebești	1 578	1 061	101	4	0	376	15	21	0
Tiream	2 358	1 137	694	4	0	190	185	148	0
Turulung	3 845	1 226	2 128	2	0	350	110	29	0
Valea Vinului	2 268	2 213	21	2	0	18	4	10	0
Vama	3 669	2 591	994	1	0	74	6	1	0
Vetiș	4 475	2 183	2 050	115	1	116	4	1	0
Viile Satu Mare	3 242	1 348	1 495	2	0	379	11	7	0
Județul Satu Mare (total)	367 275	216 077 (58,83%)	129 234 (35,18%)	1 556 (0,42%)	28	13 478	3 827	3 048	36

Între localitățile rurale din județul Satu Mare, conform recensământului din 2002, Micula reprezintă comuna cu cel mai mare număr de populație ucraineană, 621 de locuitori ucraineni. O urmează localitatea Doba cu un număr de 136 de etnici ucraineni, Vetiş cu 115, Botiz cu 99, Moftin cu 80. În celelalte localități, numărul ucrainenilor declarați este foarte mic. Acest lucru are aceeași explicație ca și în cazul mediului urban. Ar mai trebui adăugat faptul că în satele și comunele sătmărene, spre deosebire de cele maramureșene situate în zonă muntoasă, unde agricultura se face doar pe parcele mici, cu o arie de cultură restrânsă, condițiile geografice sunt mult mai prielnice muncilor pământului, aici culturile fiind mult mai diversificate, asigurând condiții de viață mult mai bune. Acesta este și motivul pentru care multe familii de ucraineni din Maramureș au ales să se stabilească în această regiune.

Unul din principalele resorturi contextuale ale "migrației" de după al doilea război mondial - până în prezent - este *baza economică a nivelului de trai*, raportată la următoarele aspecte: satele ucrainene din Maramureș, din care au venit, sunt sate de munte, așezate pe văi înguste, de tip risipit sau răsfirat de vale, cu terenuri agricole insuficiente pentru a asigura resursele de hrană necesare familiilor cu un număr mare de copii (7 - 11 copii). Fertilitatea terenurilor arabile fiind scăzută, iar acestea insuficiente spre a fi împărțite tuturor copiilor, mulți etnici ucraineni au preferat zonele fertile din Câmpia sătmăreană.

Un alt motiv al migrațiilor a fost, în special în perioada comunistă, *lipsa unor centre industriale apropiate*, singurele posibile locuri de muncă fiind în minele de la Borșa și Baia Borșa, la defrișările forestiere ("butinăritul") sau muncile sezoniere la distanțe mari, pentru procurarea cerealelor necesare (în Bărăgan, în special). Astfel, se poate explica preferința pentru sate apropiate de orașul Satu Mare, ca centru urban care putea să le ofere locuri de muncă mai bine plătite și școli pentru educarea copiilor.

Amploarea fenomenului, chiar și în zilele noastre, se explică și prin *crearea unui "pattern" comportamental social*: primii dintre membrii unei familii, așezați în Câmpia Sătmăruului, cu rezultate economice imediat vizibile în creșterea nivelului de trai, au fost luați ca "model" pentru noi migrații.

Ca o concluzie a acestei lucrări putem afirma că în zona de nord-vest a României, cel mai mare număr de ucraineni trăiesc în județul Maramureș, majoritatea locuind compact în sate de munte, precum Poienile de sub Munte, Bocicoiu Mare, Rona de Sus, Ruscova, etc. Datorită condițiilor socio-economice grele din aceste regiuni, o parte a lor a emigrat în mediul urban maramureșan, Baia Mare, Sighetu Marmației, însă majoritatea celor care au decis să părăsească satele natale s-au orientat spre Banat sau zonele sătmărene. Iată și motivul pentru care în unele așezări din județul Satu Mare, în a doua jumătate a secolului XX, numărul locuitorilor ucraineni începe să crească. Această migrație spre alte zone din România, se datorează condițiilor socio-economice mult mai bune pe care le găsesc regiunile de câmpie, unde se poate practica o agricultură diversificată, pe suprafețe mai mari și unde se găsesc mai ușor locuri de muncă. Ceșterea nivelului de trai pentru cei care s-au așezat în regiunile sătmărene a determinat apariția unui model și a angrenat noi valuri de emigranți ucraineni din zonele muntoase maramureșene.

O altă direcție de emigrare a populației ucrainene din Maramureș o reprezintă Occidentul (Statele Uniunii Europene și SUA). Însă acest fenomen migraționist este doar temporar, în sensul că cei plecați se reîntorc acasă, ei fiind declarați la toate recensămintele organizate în a doua jumătate a secolului XX. Dorința lor este de a strânge bani pentru a-și putea îmbunătăți condițiile de viață din Maramureș sau Satu Mare.

O altă problemă este aceea a pierderii identității lingvistice și culturale a populației ucrainene, în special a celei din județul Satu Mare, deoarece aici viața lor se desfășoară în alt mediu supus unor puternice influențe venite din partea populației românești și maghiare. În Maramureș, pierderea acestei identități culturale nu este așa de accentuată ca și în zona Sătmăruului, pentru că aici ei trăiesc în localități compacte, unde se mai păstrează obiceiurile și tradițiile ucrainene. Totuși și în aceste localități încep să apară influențe ale populației maghiare și românești venite prin intermediul cultelor neoprotestante, căsătoriilor mixte, etc. Spre exemplificarea acestor afirmații prezentăm cazul comunei Câmpulung la Tisa unde s-a declarat cu o persoană mai mult vorbitoare de limbă ucraineană (24 de persoane), comparativ cu 23 persoane care s-au declarat vorbitori de limbă ucraineană. În condițiile unui mediu etnic străin identitatea declarată a unei persoane dispare cu totul. Așadar, are loc asimilarea, urmată de procesul de reidentificare (modificarea identității etnice).

Bibliografie Selectivă:

- Bastienier, Albert; Dassetto, Felice, *Immigration et espace public. La controverse de l'intégration*, Harmattan, Paris, 1993
- Martiniello, Marco; Poncelet, Marc, *Migrations et minorités ethniques dans l'espace européen*, De Boek Universite, Bruxelles, 1993
- Tivadar, Mihail, *Etnologia*, Ujgorod, 1998

Tivadar, Mihail, *Zakarpattia: narodni rozdume*, Ujgorod, 1995

Zan, Mihail, *Etnomentalni cenneke istorecinoho butia ucrainskoho narodu*, *Carpatia*, nr.9, Ujgorod, 2001

**Socio-demographics aspects about ukrainian population
from the Nord-West of Romania during the 20th century**

Abstract

In the North–West of Romania live the biggest number of ukrainians, most of them being in the Maramures County, living compactly in the mountain villages, as Poienile de sub Munte, Bocicoiu Mare, Rona de Sus, Ruscova, etc. Because of the socio-economic realities, some of them left their homes for working in the cities, as Baia Mare, Sighetu Marmației, but most of ukanians who decided to leave their native pace, moved in Banat or in the Satu Mare area. That’s why, during the 20th century, in the Satu Mare County, the number of ukranians increased.

This migration to the other reagens of Romania may be expain by the better socio- economic realities from the field areas, where the agriculture may be diversifided and practicated on the large areas. The better conditions for life of the ukanians who came in Satu Mare County make an example for the ones who staid home, and determied them to take part of the emigrations phemonemom.